

# Informace hejtmána Martina Netolického z návštěvy Zakarpatské oblasti na Ukrajině

26.11.2022 - | Krajský úřad Pardubického kraje

**Patrně jste si všimli, že jsem se na několik dní odmlčel. Nebyl jsem aktivní ani na sociálních sítích, nevyjadřoval jsem se k aktuálnímu dění.**

Důvodem byla čtyřdenní zahraniční cesta do válkou postižené země, kde máme již devět a půl roku partnerský region. Zakarpatskou oblast Ukrajiny (dříve součást Československé republiky Podkarpatskou Rus) jsem měl možnost poprvé navštívit v roce 2011. Bylo to cesta pouze do Užhorodu a bezprostředního okolí. Po více jak deseti letech jsme navázali opravdu osobní kontakty s velkým množstvím lidí. O to více mě zasáhl vývoj událostí po roce 2014, kdy se země ocitla ve válečném konfliktu se svým sousedem. Eskalace napětí počátkem tohoto roku, která vyústila ve vojenskou invazi, znamenala pro celou zemi absolutní změnu dosavadního způsobu života.

Poprvé jsem po 24. únoru navštívil Zakarpatí dva týdny po zahájení invaze s humanitární pomocí a dojednal s kolegy ze Zakarpatské oblastní rady v Užhorodě systém převozu a distribuce potravin, drogistického zboží a materiálu ze sbírkové činnosti od našich občanů. Následovala o dva týdny později další cesta se zdravotnickým materiálem (škrtidla, tlaková bandáž, mobilní přístroje na ohřev krve, mobilní dýchací přístroje). Rozhodnutí neposkytnout přímo vojenský materiál považuji za rozumné. Tím se mají zabývat jiné orgány, jiní lidé, nikoliv samosprávy. Nám vždycky šlo o záchranu toho nejcennějšího, co každý z nás má, a to je zdraví a život. Jsem přesvědčený, že díky pomoci Pardubického kraje byla zachráněna nemalá řádka životů.

Dnes jsme možná už někteří také unavení či naštvaní z délky konfrontace mezi dvěma zeměmi nedaleko na východ od nás. Má totiž bezprostřední vliv i na život u nás. Kritizujeme naši vládu za pomalou reakci a malou pomoc našim občanům, nešetřeme politiky za jejich dogmatická a ideologická rozhodnutí, která nemají mít místo v době krize. Budu tak činit i já díky svému celoživotnímu politickému přesvědčení. Nevybíjeme si ovšem prosím zlost na potřebných doma i v nedalekém zahraničí, pro které jakákoliv pomoc může být otázkou přežití.

Proč to říkám? Po čtyřech dnech strávených v Zakarpatí jsem na vlastní oči viděl mnohé. Nečetl jsem blogy, komentáře, nedíval se na televizi, neposlouchal jsem rozhlas, nečetl jsem noviny. Mohu pouze sdělit, co jsem reálně viděl a slyšel. A že by mi po tom všem bylo veselo, to opravdu není. A to jsem byl "pouze" na západě země. Nedovedeme si představit, co civilisté prožívají. Život bez elektřiny, tepla, mnohdy i bez vody v nepřetržitém stresu v obavě o své blízké na frontě, o kterých není zpráv. Takové je dnes Zakarpatí. Úplně jiné než před válkou, odlišné od jara. A kdo to opět nejvíc odnáší? Děti. Děti, které za nic nemůžou. Dovolím si uvést několik případů.

Zakarpatí potemnělé, unavené, ale v naději

V pondělí pozdě večer jsme přejeli maďarsko-ukrajinskou hranici na přechodu Zahony - Čop. Deset kilometrů před hraniční kontrolou jsme se stavili na rychlé občerstvení v McDonald's. Na hranici jsme se moc nezdrželi. Nicméně prvním překvapením byla asi 15 km dlouhá fronta kamionů, která se táhla od Čopu téměř až do Užhorodu. Ptal jsem se, jak je to možné. Na odbavení každý den čeká přibližně 1500 kamionů u každého přechodu se zbožím do Evropy. Stejná situace jako v Čopu je i na přechodu Užhorod - Vyšné Nemecké na hranici se Slovenskem. Pro kritiky všeho uvádím, že se jedná o obilí, ale i jiné produkty, které byly dříve přepravovány po moři. Je to jídlo také pro nás. Ostatně platí, že i přes sníženou letošní produkci je Ukrajina "obilnicí Evropy".

Přijedeme v noci do Užhorodu. Město prakticky nepoznávám. Svítí pouze jedoucí auta, kterých není zas až tak moc. Pouliční lampy jsou po celou noc vypnuté, respektive nejsou zapnuty ani v odpoledních hodinách, kdy se setmí. Elektrina pro domácnosti zatím jde. Restaurace, bary, obchody, všechno je zavřené.

Druhý den jdeme na oficiální jednání a kontrolu projektů, které jsme se Zakarpatím připravili ještě před invazí. Bohužel kvůli situaci nebylo možné kontrolu provést dříve. Na setkání s představiteli vojenské i civilní správy se dozvíme, že na Zakarpatí, které má 1,2 milionu obyvatel, je stále 350 tisíc!!! uprchlíků z východu země. V létě číslo dosahovalo až 600 tisíc. Těžko představitelná situace. Brzy pochopíme. I přes problémy vlastní musí Zakarpatí pomoci několika obcím v okolí Chersonu. Lidé nemají elektrinu, plyn, vodu, nefunguje kanalizace. I proto žádají o pomoc. Ne finanční, ale pomoci sehnat kamna, elektrocentrály, aby lidé mohli alespoň přežít. Nestačíme se divit, co všechno kolegové musí zajistit. Pečovat o vlastní obyvatele, statisíce uprchlíků a k tomu ještě povinně organizovat pomoc východní zničené části.

Navštívíme rehabilitační nemocnici, kde se léčí 57 zraněných z fronty. Logicky nefotíme. Po několika větách zjistíme, že se jedná o mobilizované muže, kteří bojovali v Záporoží, Azovu, u Kyjeva, v Irpini nebo u Charkova. Cítili jsme se nepopsatelně při pohledu na různá zranění končetin nebo stav po infarktu. A to byla "jen" rehabilitační nemocnice. Bohužel není bezbariérová. Do druhého podlaží musí být zranění vyneseni. Pohyb je těžký. Když to celé vidíme, hovoříme alespoň o dílčí pomoci ze strany Pardubický kraj. Abych předešel rádoby věcným komentářům typu: radši u nás vybudujte obchvat toho či onoho nebo staráte se víc o cizí než o nás uvádím, že v době kdy stavíme v našem kraji tři klíčové obchvaty měst a obcí, postavili jsme prakticky dvě nové nemocnice a tu hlavní stavíme nyní za 2 miliardy korun, kdy zvládáme renovovat, opravovat školy, silnice,..., tak nás 1 milion korun z úspor letošního roku kanceláře hejtmana opravdu nepoloží. Je to symbolická, ale důležitá pomoc.

Kam přijedeme, všude nám děkují, všude si nás váží. Nejen naší delegace a konkrétních osob (to dnes není důležité), ale Čechů a České republiky. Všichni vědí, že je u nás také těžko. Čtou komentáře lidí. Sledují nálady a mrzí je to. Ale co mohou dělat? Nic. Jen doufat, že bude lépe. Vědí, že je u nás hodně jejich spoluobčanů. Ostatně bylo tomu tak i před válkou. Pracovníci ze Zakarpatí byli zaměstnáni v mnoha továrnách, ve výrobě i ve službách. Nyní je výrazně více. Ovšem jak říkali zakarpatští, jde o ty lépe situované a zajištěné, kteří na cestu a život měli peníze nebo mají svoje kontakty. Nuzní a potřební, kteří se ocitli prakticky bez všeho, se stali uprchlíky vnitřními. Jsou nyní na západě země.

Překvapení v Berehovu a Mukačevu. Nejen válečná výroba, ale i český pivovar nebo lyže Fischer pro celý svět

Další překvapení nás čeká v Berehovu na hranici s Maďarskem. Z bývalé výroby zakonzervovaných potravin vznikla velmi rychle výroba válečná. Možná přesněji došlo k přesunu výroby z Charkova. Jedná se o šití batohů pro vojáky. Zaměstnaní jsou místní obyvatelé. Opět na nás dopadá pocit bezmoci. Válečnou výrobu známe spíše z dokumentů, obvykle černobílých. Tady vše vidíme na vlastní oči. Přesouváme se k hasičské zbrojnici, kde jsme podpořili už v roce 2021 opravu střechy a vrat pro hasičská vozidla. Spíše než slavnostní předání nás zajímá "punkt nezlamnosti". Jde o místo, které se buduje po celé Ukrajině pro místní obyvatele. Očekává se tuhá zima bez elektřiny a tepla či internetu. I proto hasiči nebo samosprávy připravují místa, kde má být zajištěno připojení na internet, má být k dispozici voda, světlo, teplo, základní léky, a kde si budou moci lidé uvařit. Jen na Zakarpatí vzniká takových míst 140 a budou k dispozici po celou zimu 24 hodin denně.

Pokračujeme do Mukačeva, kde nás naopak překvapí fungující supermoderní podnik na výrobu lyží rakouské značky Fischer. Ročně vyrobí 1,5 milionu lyží všech druhů (sjezdové i běžecké) pro celý

svět. Vězte tedy, že kdo máte lyže značky Fischer, patrně byly vyrobeny v Mukačevu. Jinde údajně společnost Fischer nevyrábí. Je to pro nás obrovský kontrast. Z míst připravených na pouhé přežití se přemístíme do fabriky s více jak tisíci zaměstnanci. Odpověď je jasná. Ekonomika alespoň trochu musí fungovat. Život musí přece pokračovat. Místní se přizpůsobili, chodí do práce a snaží se žít alespoň trochu "normálně", byť část z nich je mobilizována a bojuje na frontě.

Za chvíli navštívíme nový pivovar s českým sledem z Tábořska a českou technologií z Pacovských strojíren. Ochutnáme pivo podle české receptury. Pivovar byl otevřen před dvěma měsíci a už produkuje a distribuuje pivo nejen po Ukrajině. Opět kontrast. Alespoň na chvíli zapomínáme na válku a všechny starosti s ní spojené. Nicméně čeká nás cesta na venkov do hor.

Koločava ve tmě. Lidé v obavě z nejisté budoucnosti

Závěr cesty zažíváme v Koločavě. Obec známá díky pobytu Ivana Olbrachta v 30. letech a jeho románu Nikola Šuhaj Loupežník nebo Země beze jména žije také jinak. Po střeďních útocích na energetickou soustavu nejde už druhý den elektřina. Přijíždíme navečer a svítíme pouze baterkami. Celá obec je potměšilá. Pouze ti, kteří sehnali agregát, doma svítí. Ostatní objekty vypadají, jako by byly prázdné. Přitom v nich jsou rodiny s dětmi. Místní hledají ve všem negativním něco pozitivního a říkají: "Alespoň máme k sobě blíž." Jde ovšem o zoufalé sebeuklidnění. Protože už je tma, na kostel Sv. Ducha v Koločavě svítíme baterkami a uvnitř svíčkami. Minulý rok v létě jsme se rozhodli opět alespoň symbolicky podpořit opravu této kulturní památky, která byla v ohrožení. Hrozil její pád kvůli stavu krovů a střechy. Za Sovětského svazu byla muzeem historie marxismu-leninismu, přitom jde o jeden z dochovalých kostelů venkovské lidové architektury (v našem kraji nalezneme obdobný, který nechal přesunout z Podkarpatské Rusi v roce 1930 senátor Václav Klofáč do obce Dobříkov u Chocně). Máme radost z dokončeného díla těsně před začátkem války. U kostela jsou také hroby českých četníků, které zabil Nikola Šuhaj. I ty doznaly úprav.

Nejdojemnější část je ovšem před námi. Setkání po třech letech s kamarádkou Natálií Tumarec, majitelkou ubytovny v Četnické stanici (patrně největší propagátorkou Zakarpatí v Čechách i díky jazykové vybavenosti) a starostou Koločavy Vasilem Chudincem. Natálka na vlastní náklady ubytovala 70 uprchlíků. Nikdo jí nedal ani korunu. Stát na to nemá peníze. Energie, voda, ubytování. To všechno jde vrub jejího příjmu, kterým je důchod a poloviční úvazek ve škole, kde učí češtinu. Nic jiného nemá. Ale přesto má radost, že mohla pomoci a patrně zachránit život mnoha lidem. Je také unavená. Nevidí totiž konec konfliktu. Má starost o své dva syny, Igora a Oleše. Bojí se, že budou povoláni bojovat na frontu. Dala by cokoli, aby mohli zůstat s ní. Před několika lety ovdověla. Bohužel jsme v tom čase byli v Koločavě také. Říká, že život bez nich by neměl smysl. Povídáme si a na některé věci nemáme co říci. Je cítit obrovský vděk.

Ráno ještě navštívíme školu. Emotivní zážitek na konci. Děti oblečené v zimních bundách, učitelky v kabátech při výuce. Opět je vidět, kdo nejvíce doplácí na to, že se dospělí nemohou v klidu a míru dohodnout. Přesto všichni dělají maximum, aby vzdělávání pokračovalo. V tělocvičně, která by i tak potřebovala celkovou renovaci, je dočasně umístěna jedna z mateřinek. V její budově nyní nelze pobývat. Poté se jdeme se podívat také do krytu. No spíše do sklepení k základům budovy školy. V temné místnosti rozdělené na sektory pro jednotlivé třídy je strašný vzduch. Odvětrávání tam prakticky není. Ředitel školy nám říká, že se od počátku války daří evakuace dětí za 6 minut a bere to jako dobrý výsledek nejen nácíku, ale i skutečných poplachů, kterých za tři čtvrtě roku bezpočet. Ostatně i nám drnčely mobily s nainstalovanými aplikacemi několikrát během těch čtyř dnů. Starostovi Chudincovi ještě předáváme spolu s kolegou Josefem Bidmonem jednu elektrocentrálu s výkonem 2,3 kW jako osobní dar pro místní mateřskou školu, aby mohli ve školce pro malé děti alespoň svítit a vařit.

Nakonec ještě jednou rychlá zastávka u kostela, zdokumentování jeho záchrany a rychle do aut a

domů.

Na hlavní silnici míváme desítky vojenských kontrol, stanovišť a bunkrů pro vojáky. Zejména pak u mostů, aby bylo patrně zabráněno diverzní záškodnické činnosti na infrastruktuře na západě země. Dozvídáme se o nálezech obrovského množství zbraní v nejrůznějších odhalených úkrytech. Vracíme se s dojmy, které nelze popsat, předat nebo normálně sdělit. Přemýšlíme, co doma u nás. Jak všechno vstřebat. Mlčet nebo něco napsat?

## Epilog

Cesta opět předčila očekávání, bohužel v tom špatném slova smyslu. Važme si toho, co u nás máme. Nadáváním na všechny a sváděním viny všude kolem ničeho nedosáhneme. Politici si určitě zaslouží kritiku za svá pomalá a nedostatečná opatření, kdy stát prostě a jednoduše musí vstoupit svojí regulací i na trh, pokud je to potřeba (u nás to trvalo jen kvůli pocitům liberálních ekonomů a politiků vyznávajícím tyto hodnoty) zbytečně dlouho. Nakonec jsem se k tomu opakovaně vyjádřil. Vnímejme ale lidskost a vztah člověka k člověku. Naší povinností je pomoci druhému, pokud je v ohrožení na životě. Pro mě osobně je to v těchto věcech něco jako neposkytnutí pomoci při dopravní nehodě. Odjet od dopravní nehody je trestné. Nepomáhat Ukrajině sice trestné není, ale

vnitřně je to pro mě stejně silná povinnost. Pomáhat bližnímu v tísní, ať je to kdokoliv. Je to můj názor, moje přesvědčení a také vysvětlení osobních postojů.

Děkuji všem, kteří věnovali svůj čas tomuto textu. Věřím, že povede k zamyšlení...

<https://www.pardubickykraj.cz/aktuality/118588/informace-hejtmana-martina-netolickeho-z-navstevy-zakarpatske-oblasti-na-ukrajine>